

ИНСОН ва ҚОНУН

Хуқуқий маърифат ИНСОН ҲУҚУКИ БОЛА ҲУҚУКИДАН БОШЛАНАДИ

Шуни алоҳида таъидлаш жоизи, эркин фуқаролик жамияти, ҳуқуқий демократик давлати, энг аввало, фуқароларнинг ҳуқуқларини таъминлашга ётибор қаратади. Аксарийт ҳолларда инсон ҳуқуқлари, фуқаролар ҳуқуқлари дейилганда, катта ўшдаги аҳоли назардад тутилади-ю, болалар диккатдан четда қолади. Аслида инсон ҳуқуқларини ҳимоя қулиш болалар ҳуқуқларини ҳимоя қилишдан бошланади. Чунки инсон тугулиши билан ҳуқуқка, яъни табий ҳуқуқга эга булади. Табий ҳуқуқлар жумласига кўйдагилар киради:

- яшаш, имга эга бўйни;
- ота-насинын кимлигини билиш ҳамда улар томонидан моддий-мевнавий таъминот олиш;
- мулка ағалик қилиш ҳуқуқлари.

“Бола ҳуқуқи тўғрисида”-ги БМТ Конвенциясининг 1-моддаси, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик Кодексининг 22, 27, 29-моддадаря ва Оила Кодексининг 71-моддадаря мазмун-мөхитидан келиб чиқиб шуни айтиш кераки, 18 ёшга тўлмаган шахс ётига етмаган ҳуқуқларини билиш ҳамда улар томонидан моддий-мевнавий таъминот олиш;

— мулка ағалик қилиш ҳуқуқлари.

“Бола ҳуқуқи тўғрисида”-ги БМТ Конвенциясининг 1-моддаси, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик Кодексининг 22, 27, 29-моддадаря ва Оила Кодексининг 71-моддадаря мазмун-мөхитидан келиб чиқиб шуни айтиш кераки, 18 ёшга тўлмаган шахс ётига етмаган ҳуқуқларини билиш ҳамда улар томонидан моддий-мевнавий таъминот олиш;

— мулка ағалик қилиш ҳуқуқлари.

Умумий қoidalардан келиб чиқиб, болалар ҳуқуқларини ики туркумга бўлиш мумкин:

- шахсий номликий;
- мулкий ҳуқуқлар.

Ўз нағатида шундай савол туғилди: ҳўш, шахсий номликий ҳуқуқ нима?

Аввало шуни кайд ётиш лозими, мулкий ҳуқуқка мувофиқ шахсадан аркади бўлмайдиган, у

билан бевосита боғлиқ, шунингдек, моддий характерга эга бўлмаган ҳуқуқлар мажмуми тутилди.

Албатта, шахснинг шахсий но-мулкий ҳуқуқларининг бузилиши

юксак побонага кўтарилди. Эртанини ҳун ғаллари — ёшлар ҳар жиҳатдан баркамол авлод бўлиб во-яга этиши ўйлида яратилган шартшароитлар, қечиз гамхўрликка бутун дунё ҳавас билан қарамоқда. Бугунки кунда мамлакатимиз ёшшарининг ҳуқуқлари турли қонунлар, норматив ҳуқуқий ҳужжатлар билан ҳимоя қилинади. Албатта, бу ўринда биринчи нағатда Конституциямиз, Фуқаролик Кодекси, Оила Кодекси, Жиноят Кодекси, “Ёшларга оид давлат сиёсати асослари тўғрисида”, “Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги тўғрисида”, “Таълим тўғрисида”ги Қонун ва бошқа қонунларни кеттириб ўтши ўринидир. Бундан ташқари болаларнинг ҳуқуқий ҳимоясига оид Президентимиз Фармонлари, Вазирлар Мажхамасининг қарорлари, Миллий Дастурларни ҳам кеттириб ўтши мумкин.

Бугунги бозор истиқодиётни шароитидан болаларда мулкка эгалик қилиш хиссиси ўйготиш дозларб масалалардан бира са-налади. Албатта, бунинг ўзига хос сабаблари бор. Негаки, мулкка эгалик қилиётган, удан фойдалан-наётган ва тасарруф этайтиш ҳуқуқларга энг аввало, бошжалар ман-фаатларига зарар кеттирилган экан, бу туйу болалинг ҳали гўдаклик пайдайде онт-тасаввуридан мумкин ёки олса, ён шубҳасидан, бу кела-жаҳда ўзининг юксак самарасини беради.

**М.ХУСАНОВА,
ҳуқуқшунос**

оқибатида маънавий зарар келиб чиқади.

Болаларни ташкиши билан шахсий номликий ҳуқуқларга эса кўйидагилар киради:

- боланинг оиласда яшши ва тарбияланishi;
- боланинг ота-наси ва бошқа қариндошлари билан кўриши;
- боланинг ҳимояга бўлган ҳуқуқ;
- боланинг ўз фикрини ифода беради;

Бундан ташқари, ётига етмаган болаларнинг мулкий ҳуқуқлари си-расига уларнинг ўз ота-наси ва бошқа шахспардан таънишиб олиш ҳуқуқи ҳам киришини таъидлаб ўтши жойиди. Энг аввало, Конституциямизнинг 64-моддасида беътилангандик, **ота-оналар ўз фарзандларни ётига етгун-лига қадар боқиши ва тарбиялаша мажбурдирлар**. Факат ўн сақиз ёшга тўлган болалар мумоалага лаёқатли шахс ҳисобланади.

Маълумки, истиқололинг эр-кинил сиёсати натижасидан мам-лакатимизда ёшларга ётибор энг

тиши ҳуқуқи;

— боланинг исм ва фамилияси-ни ўзгариштириш ҳуқуқ;

— бола ўз дунёкашини кен-гайтириш учун маълумот тўллаш ҳуқуқ;

— одамлар билан алоқа ўрна-тиш ва қонунда назардад тутилган ўзималарга аъзо бўлиш ҳуқуқлари;

- ижод эркинлиги;
- меҳнат қилиш;
- дам олиш;
- соглиги саклаш;
- бўлим олиш;
- маданий ютуқлардан фойда-ланиси ҳуқуқларига эга.

Бундан ташқари, ётига етмаган болаларнинг мулкий ҳуқуқлари си-расига уларнинг ўз ота-наси ва бошқа шахспардан таънишиб олиш ҳуқуқи ҳам киришини таъидлаб ўтши жойиди. Энг аввало, Конституциямизнинг 64-моддасида беътилангандик, **ота-оналар ўз фарзандларни ётига етгун-лига қадар боқиши ва тарбиялаша мажбурдирлар**. Факат ўн сақиз ёшга тўлган болалар мумоалага лаёқатли шахс ҳисобланади.

Маълумки, истиқололинг эр-кинил сиёсати натижасидан мам-лакатимизда ёшларга ётибор энг

тиши ҳуқуқи;

— боланинг исм ва фамилияси-ни ўзгариштириш ҳуқуқ;

— бола ўз дунёкашини кен-гайтириш учун маълумот тўллаш ҳуқуқ;

— одамлар билан алоқа ўрна-тиш ва қонунда назардад тутилган ўзималарга аъзо бўлиш ҳуқуқлари;

- ижод эркинлиги;
- меҳнат қилиш;
- дам олиш;
- соглиги саклаш;
- бўлим олиш;
- маданий ютуқлардан фойда-ланиси ҳуқуқларига эга.

Бундан ташқари, ётига етмаган болаларнинг мулкий ҳуқуқлари си-расига уларнинг ўз ота-наси ва бошқа шахспардан таънишиб олиш ҳуқуқи ҳам киришини таъидлаб ўтши жойиди. Энг аввало, Конституциямизнинг 64-моддасида беътилангандик, **ота-оналар ўз фарзандларни ётига етгун-лига қадар боқиши ва тарбиялаша мажбурдирлар**. Факат ўн сақиз ёшга тўлган болалар мумоалага лаёқатли шахс ҳисобланади.

Маълумки, истиқололинг эр-кинил сиёсати натижасидан мам-лакатимизда ёшларга ётибор энг

тиши ҳуқуқи;

— боланинг исм ва фамилияси-ни ўзгариштириш ҳуқуқ;

— бола ўз дунёкашини кен-гайтириш учун маълумот тўллаш ҳуқуқ;

— одамлар билан алоқа ўрна-тиш ва қонунда назардад тутилган ўзималарга аъзо бўлиш ҳуқуқлари;

- ижод эркинлиги;
- меҳнат қилиш;
- дам олиш;
- соглиги саклаш;
- бўлим олиш;
- маданий ютуқлардан фойда-ланиси ҳуқуқларига эга.

Бундан ташқари, ётига етмаган болаларнинг мулкий ҳуқуқлари си-расига уларнинг ўз ота-наси ва бошқа шахспардан таънишиб олиш ҳуқуқи ҳам киришини таъидлаб ўтши жойиди. Энг аввало, Конституциямизнинг 64-моддасида беътилангандик, **ота-оналар ўз фарзандларни ётига етгун-лига қадар боқиши ва тарбиялаша мажбурдирлар**. Факат ўн сақиз ёшга тўлган болалар мумоалага лаёқатли шахс ҳисобланади.

Маълумки, истиқололинг эр-кинил сиёсати натижасидан мам-лакатимизда ёшларга ётибор энг

тиши ҳуқуқи;

— боланинг исм ва фамилияси-ни ўзгариштириш ҳуқуқ;

— бола ўз дунёкашини кен-гайтириш учун маълумот тўллаш ҳуқуқ;

— одамлар билан алоқа ўрна-тиш ва қонунда назардад тутилган ўзималарга аъзо бўлиш ҳуқуқлари;

- ижод эркинлиги;
- меҳнат қилиш;
- дам олиш;
- соглиги саклаш;
- бўлим олиш;
- маданий ютуқлардан фойда-ланиси ҳуқуқларига эга.

Бундан ташқари, ётига етмаган болаларнинг мулкий ҳуқуқлари си-расига уларнинг ўз ота-наси ва бошқа шахспардан таънишиб олиш ҳуқуқи ҳам киришини таъидлаб ўтши жойиди. Энг аввало, Конституциямизнинг 64-моддасида беътилангандик, **ота-оналар ўз фарзандларни ётига етгун-лига қадар боқиши ва тарбиялаша мажбурдирлар**. Факат ўн сақиз ёшга тўлган болалар мумоалага лаёқатли шахс ҳисобланади.

Маълумки, истиқололинг эр-кинил сиёсати натижасидан мам-лакатимизда ёшларга ётибор энг

тиши ҳуқуқи;

— боланинг исм ва фамилияси-ни ўзгариштириш ҳуқуқ;

— бола ўз дунёкашини кен-гайтириш учун маълумот тўллаш ҳуқуқ;

— одамлар билан алоқа ўрна-тиш ва қонунда назардад тутилган ўзималарга аъзо бўлиш ҳуқуқлари;

- ижод эркинлиги;
- меҳнат қилиш;
- дам олиш;
- соглиги саклаш;
- бўлим олиш;
- маданий ютуқлардан фойда-ланиси ҳуқуқларига эга.

Бундан ташқари, ётига етмаган болаларнинг мулкий ҳуқуқлари си-расига уларнинг ўз ота-наси ва бошқа шахспардан таънишиб олиш ҳуқуқи ҳам киришини таъидлаб ўтши жойиди. Энг аввало, Конституциямизнинг 64-моддасида беътилангандик, **ота-оналар ўз фарзандларни ётига етгун-лига қадар боқиши ва тарбиялаша мажбурдирлар**. Факат ўн сақиз ёшга тўлган болалар мумоалага лаёқатли шахс ҳисобланади.

Маълумки, истиқололинг эр-кинил сиёсати натижасидан мам-лакатимизда ёшларга ётибор энг

тиши ҳуқуқи;

— боланинг исм ва фамилияси-ни ўзгариштириш ҳуқуқ;

— бола ўз дунёкашини кен-гайтириш учун маълумот тўллаш ҳуқуқ;

— одамлар билан алоқа ўрна-тиш ва қонунда назардад тутилган ўзималарга аъзо бўлиш ҳуқуқлари;

- ижод эркинлиги;
- меҳнат қилиш;
- дам олиш;
- соглиги саклаш;
- бўлим олиш;
- маданий ютуқлардан фойда-ланиси ҳуқуқларига эга.

Бундан ташқари, ётига етмаган болаларнинг мулкий ҳуқуқлари си-расига уларнинг ўз ота-наси ва бошқа шахспардан таънишиб олиш ҳуқуқи ҳам киришини таъидлаб ўтши жойиди. Энг аввало, Конституциямизнинг 64-моддасида беътилангандик, **ота-оналар ўз фарзандларни ётига етгун-лига қадар боқиши ва тарбиялаша мажбурдирлар**. Факат ўн сақиз ёшга тўлган болалар мумоалага лаёқатли шахс ҳисобланади.

Маълумки, истиқололинг эр-кинил сиёсати натижасидан мам-лакатимизда ёшларга ётибор энг

тиши ҳуқуқи;

— боланинг исм ва фамилияси-ни ўзгариштириш ҳуқуқ;

— бола ўз дунёкашини кен-гайтириш учун маълумот тўллаш ҳуқуқ;

